

PSYCHOLOGIE VYUČOVÁNÍ A VÝCHOVY

Šikana učitelů ve školním prostředí
Kyberšikana učitelů

Šikanování učitelů

- Je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat.
- Je to cílené a opakované užití fyzických a/nebo psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.
- Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování.
- Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání.
- Nově se může realizovat i prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu
- *Je nutno odlišovat od jednorázových verbálních či fyzických útoků (v těchto případech se jedná o projevy agrese), manipulaci atd.*

Agresoři a dynamika

- Vedení (bossing)
- Kolegové (mobbing)
- Žáci a studenti (agrese až šikana učitelů)
- Rodiče

- Bossing – typy:
 - Kategorie I – útok na možnost vyjádřit se, svěřit se (neustálé přerušování, bezbřehá kritika, vyhrožování)
 - Kategorie II – útoky na sociální vztahy („nemluví se“ s vámi, jste vzduch, jste odloučeni od svých kolegů, ostrakismus)
 - Kategorie III – útoky na vaši pověst úctu a vážnost (pomluvy, zesměšňování)
 - Kategorie IV – útoky na kvalitu pracovního či osobního života (nesmyslné pracovní úkoly, nesplnitelné úkoly)
 - Kategorie V – útoky na zdraví (práce poškozující zdraví, vyhrožování násilím, sexuální obtěžování)

- Fáze mobbingu (Beňo, 2002) čtyři fáze mobbingu:
 - první konflikty, schválnosti, pomluvy, zadržování informací (nejde ještě o plánované chování)
 - přechod k systematickému psychoteroru, činnosti jsou plánovány a vykonávány se záměrem poškodit druhého
 - v této fázi dochází ke konkrétnímu napadání a útokům, obviňování, pracovnímu přetěžování; mobbovaný je před vedením označen za „černou ovci“, což vede k dalším křivdám a zároveň mobbing dostává pozeňání od vedení
 - postižený je zlomen v celé struktuře své osobnosti a obvykle vykazuje ty znaky chování, jež mu byly zpočátku neoprávněně vytýkány, s touto novou situací se musí zaměstnavatel vypořádat a postižený je např. propuštěn.

Oběti

- Nelze jednoznačně popsat obecné charakteristiky
- Jedná se o komplex charakteristik, které v daném kontextu mohou agresivní projevy usnadňovat a subjektivně znesnadňují možnost adekvátní reakce
 - ▣ Osobnostní charakteristiky
 - ▣ Zdravotní stav
 - ▣ Sociální zázemí
 - ▣ Předchozí zkušenost
 - ▣ (Profesní) přesvědčení

Aktuální fenomén v ČR i v zahraničí

- Specifika chápání profesní role v ČR
 - ▣ Profesní osamění („Já a třída“)
 - ▣ Chápání role hlavně v rovině formální autority
 - Agresivní projevy mohou být chápány jako nezvládnutí profesní role učitelem i jeho sociálním okolím
 - Kulturní resentimenty implicitně definující očekávání veřejnosti („pan řídící“, „svobodná učitelka“)
 - Herbartovská pedagogika
 - To nastavuje modely učitelského chování (např. ot. trestů a jejich škálování)

- ▣ Srv.
 - Sociální konstruktivismus,
 - Báze moci učitele
 - <https://munispace.muni.cz/index.php/mur>

Mediální obraz

- Zaostřen spíše na extrémny
 - „Ředitel školy zfackoval žáka“
 - „Učitelka natočila porno“
 - „Smrt šikanované pražské učitelky“
- Srv.
 - <https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=%C5%A1ikana%20u%C4%8Ditele>
 - <http://nobullying.com/students-bullying-teachers-a-new-epidemic/>

Rozdíly mezi ČR a UK v oblasti práce s fenoménem šikany učitelů

□ V ČR

- metodický pokyn MŠMT zahrnoval pouze šikanu ve vztahu k žákům ([MSMT-22294/2013-1](#)), **nový z roku 2016 už i šikanu učitelů** č.j. **MSMT-21149/2016** (<http://www.msmt.cz/file/38988/>)
- Agrese a šikana učitelů původně řešena ad hoc; v současnosti budování systémové podpory pro oběti
 - <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-rozsirilo-opatreni-k-reseni-sikany-a-kybersikany>

□ V UK

- Specifická podpora stavovských organizací, právní servis, terapeutický servis; proškolení policisté
- Guidelines, specifická doporučení, evidence-based aktivity
- Srv. např. [NASUWT](#)

Kyberšikana učitelů – nic nového

Recese (nebo „Reality hack“?)

- „[Servít je vůl](#)“

Videa

Běžné situace ([ukázka 1](#))

Běžné situace v jiném kontextu (učitelé a „módní hlídka“ z řad žactva)

Extrémní situace

- „[Ředitel školy zfackoval žáka](#)“
- „Učitelka natočila porno“
- „[Roz\(z\)lobená česká učitelka](#)“
- „[Crazy učitelka.. xD](#)“

- [Další videa](#)

Blogy, webové stránky žáků

„hodnotící servery“ (<http://uk.ratemyteachers.com/>,
<http://www.ratemyprofessors.com/...>)

Příklady aktivit (typicky kombinace)

- zasílání nevyžádaných, typicky výhrůžných či ponižujících emailů, sms, IM zpráv, výhrůžné telefonáty či obtěžování a napadání v chatu
- vytváření webových stránek (vč. Skupina na sociálních sítích), které oběť uráží a zesměšňují
- rozesílání obrázků, fotografií, prezentací či video nahrávek zesměšňujících či napadajících oběť spolužákům
 - ▣ (např. zveřejnění pornografických materiálů s obličejem oběti na internetu)
- zneužití elektronické identity oběti či vytvoření falešné s údaji oběti
 - ▣ (např. k ilegálním aktivitám, nebo např. erotické seznamovací (či jiné) inzeráty)
- (cyber)stalking – činnost oběti je sledována, zaznamenávána a informace jsou posílány dalším spolužákům.

Akcelerující faktory

- **Ovladatelnost a dostupnost technologií**
 - (uživatelská přívětivost, sociální sítě, web 2.0)
- **Anonymita**
 - (min. 40% obětí netuší „Kdo?“)

Změny oproti „tradičním formám“

- Agresorovi stačí mírná technologická převaha či alespoň základní dovednost práce s ICT
 - (nemusí být tedy fyzicky zdatnější či sociálně úspěšnější)
- Větší účinek s menší námahou
 - využívá-li oběť technologie, je dostupná pro útoky 24/7/365
- Horší kontrola ze strany oběti
 - (viz výše)
- Širší publikum
- Zničující pro oběť může být i jednorázový útok
 - (např. Star Wars Kid)
- Výzkumy ukazují i na možnou vyšší míru rozšíření
 - (ve virtuálním prostředí nemusí být agresorem ani jeho okolím chování považováno za jednoznačně problematické; otázka módy (např. rvačky, „happy slapping“, skupiny na sociálních sítích, „uživatelské servery“ atp.))

Obrana

- Krom známých (viz Kolář)
- Dodržování bezpečnostních zásad při práci s technologiemi (tzv. elektronická stopa)
 - ▣ Kde se dá najít Váš soukromý telefon, mail...?
 - ▣ (více než polovina učitelů ve VB se s útoky setkala spíše ve svém soukromí, než ve škole)
 - ▣ Problém IT a informační politiky školy
- Vytváření podpůrných učitelských komunit
 - ▣ <http://teachersupport.info/>

Literatura

- Almeida, A. a kol. (2012). Doporučení k prevenci kyberšikany ve školním prostředí: přehled a rady. Praha: Tribun. Dostupné z http://www.cyberpsychology.eu/team/storage/COST-2012-cyberbullying-Doporučení_k_prevenci_kybersikany_ve_skolnim_prostredi_prehled_a_rady.pdf
- Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.
- Kavalír, A. (Eds.) (2009). Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele. Plzeň: Dragon press s.r.o.
- Kolář M. (2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.
- Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: Sborník metod. Praha: IPPP, Portál.
- Philippová, L., Janošová, P. (Eds.) (2009). Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém. Sborník příspěvků z konference konané 19.3. 2009 v Praze. Brno: Tribun EU.
- Říčan, P., Janošová, P. (2010). Jak na šikanu. Praha: Grada.
- ... a metodické pokyny, doporučení a programy MŠMT
 - <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-rozsirilo-opatreni-k-reseni-sikany-a-kybersikany>

Další zdroje informací (online)

- cms.e-bezpeci.cz
- www.sikana.org
- www.cyberbullying.org
- www.stopcyberbullying.org
- www.cyberbullying.ca